

(९) भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना – प्रकाशझोतातील स्थळे, राजकीय भूगोल, पर्यावरण परिषदा, संवर्धन, कायदे, आपत्तीव्यवस्थापन

- १) भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना
- २) प्रकाशझोतातील स्थळे
- ३) पयाभूत सुविधा, राजकीय भूगोल
- ४) संम्मेलन, परिषदा
- ५) प्रदूषण व तापमान वृद्धी
- ६) पर्यावरण संवर्धन
- ७) आपत्तीव्यवस्थापन

१) भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना

- १) महाराष्ट्रातील कोणते शहर देशातील पहिले सेप्टिक टँक-मुक्त शहर बनणार आहे ?
१) पुणे   २) नागपूर   ३) नवी मुंबई   ४) अमरावती
- 1) Which city of Maharashtra is to become the country's first septic tank-free city?
1) Pune   2) Nagpur   3) Navi Mumbai   4) Amravati
- २) जम्मू-काश्मीरच्या रियासी जिल्ह्यातील उधमपूर-श्रीनगर-बारामुला रेल्वे मार्गावरील कोणत्या नदीवर सर्वात उंच रेल्वे पूल बांधला जात आहे ?
१) झेलम   २) रावी   ३) सतलज   ४) चिनाब
- 2) Highest bridge is being constructed over which river on the Udampur-Shrinagar-Baramulla railway line in the Reasi district of Jammu and Kashmir ?
1) Zelam   2) Ravi   3) Sutlej   4) Chenab
- ३) ..... नदीचे पाणी उपसण्यासाठी महाराष्ट्र बांधत असलेल्या विडी धरणावरून महाराष्ट्र आणि गोवा यांच्यात संघर्ष निर्माण झाला आहे.
१) कासाडी   २) काळुंद्री   ३) वाळवंती   ४) गाढी
- 3) A conflict has arisen between Maharashtra and Goa on Viridi Dam, which is being constructed by Maharashtra to tap the water from _____ river.
1) Kasardi   2) Kalundri   3) Valvanti   4) Gadhi
- ४) 'सागर परिक्रमा' कार्यक्रमाचा शुभारंभ कोणत्या राज्यात झाला ?
१) केरळ   २) गुजरात   ३) तामिळनाडू   ४) भावे प्रयोग
- 4) Sagar Parikrama program was launched in which state?
1) Kerala   2) Gujarat   3) Tamil Nadu   4) Bhave experiment
- ५) केप ऑफ हॅटरसला 'अटलांटिकचे स्मशान' म्हणून ओळखले जाते कारण लॅब्राडोर प्रवाह ..... ला मिळाल्यावर तेथील समुद्राचे पाणी उग्र रूप धारण करते.
१) आखाती प्रवाह   २) नॉर्वेजियन प्रवाह   ३) बेंग्वेला प्रवाह   ४) अलास्का प्रवाह
- 5) The cape of Hatteras is known as the 'graveyard of Atlantic' as rough waters are created there when Labrador Current meets with _____.
1) Gulf Stream   2) Norwegian Current   3) Benguela Current   4) Alaska Current

- ६) भूगर्भशास्त्रीय कालखंडात वातावरणाशी संपर्क नसलेल्या पाण्याला असे म्हणतात:
१) जुवेनाइल वॉटर   २) कॉनेट वॉटर   ३) मॅग्मॅटिक वॉटर   ४) मेटिओरिक वॉटर
- 6) Water that has been out of contact with the atmosphere for an appreciable part of geologic period is termed as :
1) Juvenile water   2) Connate water   3) Magmatic water   4) Meteoric water
- ७) खालीलपैकी कोणते विधान जगभरातील महासागरातील पाण्याच्या खारटपणाबद्दल सत्य नाही ?
१) आर्क्टिक हिमनद्या वितळून तयार होणाऱ्या गोड्या पाण्याचा प्रवाहामुळे पॅसिफिक महासागराच्या वायव्य भागातील क्षारता इतर भागांच्या तुलनेत कमी आहे.
२) अटलांटिक महासागरातील सर्वाधिक क्षारता १५°-२०° अक्षांश दरम्यान नोंदवली जाते.
३) नदीच्या गोड पाण्याचे प्रवाह अधिक जाऊन मिळत असल्याने हिंदी महासागरातील बंगालच्या उपसागरात, अरबी समुद्राच्या तुलनेत कमी क्षारता आहे.
४) अधिक खारट पाणी हे उदग्रतः कमी खारटपणा असलेल्या पाण्यावर तरंगत असते.
- 7) Which of the following statements is NOT true about the salinity in ocean waters across the globe?
1) The salinity in the north-western parts of Pacific Ocean is lesser as compared to its other parts due to influx of fresh water from melting arctic glaciers.
2) The highest salinity in Atlantic Ocean is recorded between 15°-20° latitudes.
3) In Indian Ocean, the Bay of Bengal has lower salinity as compared to the Arabian sea because of higher influx of fresh river water.
4) Vertically, the higher salinity water rests above the lower salinity dense water.
- ८) १९६० मध्ये भारत आणि पाकिस्तान यांच्यातील सिंधू जल करारानुसार भारत आणि पाकिस्तानला कोणत्या नद्या देण्यात आल्या ?
१) रावी, सतलज आणि बियास भारताला आणि सिंधू, चिनाब आणि झेलम पाकिस्तानला
२) रावी, सतलज आणि बियास पाकिस्तानला आणि सिंधू, चिनाब आणि झेलम भारताला
३) मेघना, पद्मा आणि सोमेश्वरी भारताला आणि सिंधू, महानंदा आणि कोसी पाकिस्तानला
४) यापैकी नाही
- 8) Which rivers were given to India and Pakistan under the Indus water treaty between India and Pakistan in 1960 ?
1) Ravi, Sutlej and Beas to India and Indus, Chenab and Jhelum to Pakistan
2) Ravi, Sutlej and Beas to Pakistan and Indus, Chenab and Jhelum to India
3) Meghana, Padma, and Someshwari to India and Indus, Mahananda, and Kosi to Pakistan
4) None of these

(२) प्रकाशझोतातील स्थळे

- १) गोदावरी नदीने महाराष्ट्राच्या एकूण भौगोलिक क्षेत्रापैकी ..... क्षेत्र व्यापले आहे.
१) २५%   २) ८०%   ३) ४९%   ४) ६०%
- 1) Godavari river covers area out of total geographical area of Maharashtra.
1) 25%   2) 80%   3) 49%   4) 60%

२) पूर्व अफ्रिकेतील खचदरीत ही सरोवरे आढळतात.

- a) न्यासा आणि रुडोल्फ
b) व्हिक्टोरीया
c) सुपेरिअर आणि मिचिगन
d) इरे

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a) आणि (d)   २) (b) फक्त   ३) (c) आणि (d)   ४) (d) फक्त

2) These lakes are occurred in the rift valley in East Africa.

- a) Nyasa and Rudolf
b) Victoria
c) Superior and Michigan
d) Erie

Answer options :

- 1) (a) and (b)   2) Only (b)   3) (c) and (d)   4) Only (d)

३) 'फूजियामा' हा प्रसिद्ध ज्वालामुखी जपानच्या कोणत्या बेटावर आहे?

- १) क्युशु   २) होन्शु   ३) शिकोकू   ४) होक्याडो

3) 'Fujiyama' is the famous volcano occurred in which island in Japan ?

- 1) Kyushu   2) Honshu   3) Shikoku   4) Hokkaido

४) जगातील खालीलपैकी कोणते महाद्वीपीय शेल्फ सर्वात मोठे आहे?

- १) चिली समुद्रतटीय भूखंड   २) बॅफिन बेट भूखंड
३) सर्बियन भूखंड   ४) बॅरेंट्स खोरे

4) Which of the following continental shelves in the world is the largest?

- 1) Chilean Coastal Shelf   2) Baffin Island Shelf
3) Serbian Shelf   4) Barents Basin

५) महाराष्ट्रातील खाड्यांच्या संदर्भात खालील विधानांवर विचार करा.

- अ) पाताळगंगा नदीवर धरमतर खाडी आहे.   ब) शुक नदीवर बाणकोट खाडी आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ बरोबर ब चूक   २) अ चूक ब बरोबर   ३) दोन्हीही बरोबर   ४) दोन्हीही चूक

5) Consider the following statements regarding the creeks in Maharashtra.

- a) There is Dharamtar creek on the river Patalganga.
b) Bankot creek is located on the river Shuk.

Answer Options :

- 1) a correct b wrong   2) a wrong b correct   3) Both are correct   4) Both are wrong

६) योग्य जोड्या जुळवा

स्तंभ I (नदी)

- a) भीमा
b) कुकडी
c) वेळवंडी
d) मुठा

स्तंभ II (जलाशय)

- i) शहाजी सागर
ii) तानाजी सागर
iii) यशवंत सागर
iv) येसाजी कंक सागर

पर्यायी उत्तरे :

- (a) (b) (c) (d)
1) (iii) (i) (iv) (ii)
2) (ii) (iii) (i) (iv)
3) (iv) (ii) (iii) (i)
4) (i) (iv) (ii) (iii)

6) Match the correct pairs.

Column I (River)

Column II (Lake)

a) Bhima

i) Shahaji Sagar

b) Kukadi

ii) Tanaji Sagar

c) Velwandi

iii) Yashwant Sagar

d) Mutha

iv) Yesaji Kank Sagar

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iii)	(i)	(iv)	(ii)
2)	(ii)	(iii)	(i)	(iv)
3)	(iv)	(ii)	(iii)	(i)
4)	(i)	(iv)	(ii)	(iii)

७) अवर्षणप्रवण पाणलोट क्षेत्राच्या सुविधेसाठी पृष्ठभागाच्या पाण्याच्या प्रणालीचे प्रभावी व्यवस्थापन करण्यासाठी गोदावरी नदीवर बांधण्यात आलेला जगातील सर्वात मोठा बहुउद्देशीय जीवन सिंचन प्रकल्प कोणता आहे ?

१) निजाम सागर प्रकल्प   २) सिरम सागर प्रकल्प   ३) कोयना जलाशय   ४) काळेश्वरम प्रकल्प

7) Which is the world's largest multipurpose life irrigation project constructed on the Godavari River for effective management of surface water system to facilitate drought prone watershed areas ?

1) Nizam sagar Project

2) Siram Sagar Project

3) Koyana reservoir

4) Kaleswaram Project

८) महाराष्ट्रातील जलप्रकल्प व त्यांच्या पाणी साठ्यात असलेली नावे यांच्या योग्य जोड्या लावा :

जलप्रकल्प

जल साठ्यांचे नाव

a) कोयना

i) नलदमयंतीसागर

b) भंडारदरा

ii) नाथसागर

c) अप्पर वर्धा

iii) शिवसागर

d) जायकवाडी

iv) आर्थर सरोवर

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iii)	(i)	(iv)	(ii)
2)	(i)	(iv)	(ii)	(iii)
3)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
4)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)

8) Match the correct pairs of water project and the name of its water storage in Maharashtra :

Water Project

Name of Water Storage

a) Koyana

i) Nala Damayanti Sagar

b) Bhandardara

ii) Nathasagar

c) Upper wardha

iii) Shivsagar

d) Jayakwadi

iv) Arthar Sarovar

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iii)	(i)	(iv)	(ii)
2)	(i)	(iv)	(ii)	(iii)
3)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
4)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)

९) जलविद्युत प्रकल्प आणि विभाग खाली देण्यात आले आहेत . योग्य जोड्या जुळवा.

स्तंभ I	स्तंभ II
a) सूर्या	i) अमरावती
b) दुधगंगा	ii) नाशिक
c) करंजवण	iii) पुणे
d) शहानूर	iv) कोकण

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(i)	(iv)	(iii)	(ii)
3)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
4)	(iii)	(ii)	(iii)	(iii)

9) Hydro power projects and zone given below. Match the correct pairs.

Column I	Column II
a) Surya	i) Amaravati
b) Dudhganga	ii) Nashik
c) Karanjwan	iii) Pune
d) Shahanoor	iv) Konkan

Answer options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(i)	(iv)	(iii)	(ii)
3)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
4)	(iii)	(ii)	(iii)	(iii)

१०) खालीलपैकी कोणती जोडी योग्य नाही ?

- १) तोरणमाळ - अस्तंभा   २) गावीलगाड-चिखलदरा   ३) आंबोली - गरमसुर   ४) चिरोली-गडचिरोली

10) Which of the following pair is not correct ?

- 1) Toranmal-Asthambha   2) Gavilgad-Chikhaldara
3) Amboli-Garamsur   4) Chiroli-Gadchiroli

११) थंड हवेची ठिकाणे व ते कोणत्या जिल्ह्यात आहेत हे खाली दिले आहे. त्यांच्या योग्य जोड्या लावा.

जिल्हा	थंड हवेचे ठिकाण
अ) सातारा	I) जव्हार
ब) नंदुरबार	II) खंडाळा
क) पूणे	III) महाबळेश्वर
ड) पालघर	IV) तोरणमाळ

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	I	II	III	IV
२)	III	I	IV	I
३)	II	I	III	IV
४)	III	IV	II	I

11) Below Hill Station and the districts in which they are located are given. Match the correct pairs.

District	Hill Station
a) Satara	I) Jawahar
b) Nandurbar	II) Khandala
c) Pune	III) Mahabaleswar
d) Palghar	IV) Toranmal

Answer Options :

	A	B	C	D
1)	I	II	III	IV
2)	III	I	IV	I
3)	II	I	III	IV
4)	III	IV	II	I

१२) माथेरान हे थंड हवेचे ठिकाण कोणत्या जिल्ह्यात स्थित आहे ?

- १) ठाणे   २) रायगड   ३) रत्नागिरी   ४) पुणे

12) In which district is Matheran hill station situated?

- 1) Thane   2) Raigad   3) Ratnagiri   4) Pune

१३) योग्य जोड्या जुळवा

राज्य

- a) जम्मू व काश्मीर
b) हिमाचल प्रदेश
c) पंजाब
d) हरियाणा

पर्यटन स्थळ

- i) तरण तारण, बाबा बकाला
ii) अंबाला, भडकल सरोवर
iii) अवंतीपूर, अचलीगोम्पा
iv) त्रिलोकनाथ, नैनादेवी

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
१)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
२)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
३)	(iii)	(iv)	(ii)	(i)
४)	(iv)	(iii)	(i)	(ii)

13) Match the following :

State

- a) Jammu and Kashmir
b) Himachal Pradesh
c) Punjab
d) Haryana

Tourist Centre

- i) Taran Taran, Baba Bakala
ii) Ambala, Bhadkal lake
iii) Avantipur, Alachigonpa
iv) Triloknath, Nainadevi

Answer Options :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
3)	(iii)	(iv)	(ii)	(i)
4)	(iv)	(iii)	(i)	(ii)

- १४) महाराष्ट्र राज्यातील पहिला पर्यटन जिल्हा म्हणून ..... या जिल्ह्यास मान मिळाला आहे.
१) अमरावती २) कोल्हापूर ३) सिंधुदुर्ग ४) पुणे
- 14) This district has got the honor of being the first tourism district of Maharashtra state.
1) Amravati 2) Kolhapur 3) Sindhudurg 4) Pune
- १५) 'थंड हवेच्या स्थळाची राणी' म्हणून प्रसिद्ध असे स्थळ कोणते आहे?
१) महाबळेश्वर २) कोडाईकॅनाल ३) उटी/उटकमंडलम ४) माथेरान
- 15) Which place is known as the Queen of Cold Air Places?
1) Mahabaleshwar 2) Kodaikanal 3) Ooty/Utkamandalam 4) Matheran
- १६) खालीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत?
अ) महाराष्ट्रात ७३° पूर्व ते ७४° पूर्व रेखावृत्तावर कमी पाऊस पडतो.
ब) वर्धा-वैनगंगेच्या खोऱ्यात ईशान्य मान्सूनचा पाऊस पडतो.
क) मिरज पेक्षा चंद्रपूरचे पर्जन्याचे दिवस कमी आहेत.
पर्यायी उत्तरे :
१) विधान अ आणि ब २) विधान ब आणि क ३) विधान ब ४) विधान अ, ब आणि क
- 16) Which of the following statements are correct ?
a) There is less rainfall on 73° East to 74° East longitude in Maharashtra.
b) Wardha-Wainganga basin receives rainfall from North-East monsoon.
c) There are less rainfall days in Chandrapur than Miraj.
Answer Options :
1) Statement a and b 2) Statement b and c
3) Statement b 4) Statement a, b and c
- १७) सह्याद्रीच्या पूर्वेकडील उताराचा भाग कोणत्या नावाने ओळखला जातो?
१) घाटमाथा २) कोकण ३) मावळ ४) मराठवाडा
- 17) By which name is the part of the eastern slope of Sahyadri known as ?
1) Ghatmatha 2) Konkan 3) Maval 4) Marathwada
- १८) संयुक्त राष्ट्रांची २७ वी जागतिक हवामान बदल परिषद कोठे आयोजित करण्यात आली होती?
१) इजिप्त २) रशिया ३) जर्मनी ४) इटली
- 18) Where was the United Nations 27th World Climate Change conference held ?
1) Egypt 2) Russia 3) Germany 4) Italy
- १९) जागतिक आरोग्य संघटनेने (WHO) ने खालीलपैकी कोणती पर्यावरण आरोग्य संघटना विकसित केली आहे?
a) संयुक्त राष्ट्रांची अन्न आणि कृषी संघटना (FAO)
b) पर्यावरण आणि वन मंत्रालय (MOEF)
c) आरोग्य पर्यावरण लिंक इनिशिएटिव्ह (HELI)
d) जागतिक निसर्ग संवर्धन संघटना (IUCN)
पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त (b) २) (a) आणि (b) ३) फक्त (c) ४) वरील सर्व बरोबर

- 19) Which of the following environmental health organizations has been developed by the World Health Organization (WHO) ?
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)
  - The Ministry Of Environment and Forest (MOEF)
  - Health Environment Link Initiative (HELD)
  - International Union for Conservation of Nature (IUCN)

Answer options :

- 1) Only (b)   2) (a) and (b)   3) Only (c)   4) all are correct

३) पयाभूत सुविधा, राजकीय भूगोल

- १) वाहनांच्या वाहतुकीसाठी, दोन-लेन पुलासाठी रस्त्याची किमान रुंदी ..... आहे.
- १) ४२५ सेमी   २) ७५० सेमी   ३) २०० सेमी   ४) ३०० सेमी
- 1) For vehicular traffic, minimum roadway width for two-lane bridge is .....
- 1) 425 cm   2) 750 cm   3) 200 cm   4) 300 cm
- २) २० वर्षांच्या तिसऱ्या रस्ते योजनेत, राष्ट्रीय महामार्गाची लांबी ही देशाच्या क्षेत्रफळास ..... ने भागून दिली जाते.
- १) २०   २) २५   ३) ५०   ४) ७५
- 2) As per 3rd 20 Year Road Plan, the length of National Highways is given by area of country divided by .....
- 1) 20   2) 25   3) 50   4) 75
- ३) रोलिंग टेरेनमधून जाणाऱ्या राष्ट्रीय महामार्गासाठी IRC ने शिफारस केलेला रोलिंग डिझाईन वेग ..... आहे.
- १) १२० किमी ताशी   २) ४० किमी ताशी   ३) २० किमी ताशी   ४) ८० किमी ताशी
- 3) The ruling design speed recommended by IRC for National Highways passing through rolling terrain is .....
- 1) 120 kmph   2) 40 kmph   3) 20 kmph   4) 80 kmph
- ४) रो-रो वाहतुकीची सुरुवात भारतात सर्वप्रथम कोणत्या रेल्वेमार्गावर झाली ?
- १) उत्तर-पूर्व सीमांत रेल्वेमार्ग   २) दक्षिण रेल्वेमार्ग
- ३) कोकण रेल्वेमार्ग   ४) पूर्व रेल्वेमार्ग
- 4) The row-row transportation started firstly in India on which railway route ?
- 1) North Eastern border railway route   2) Southern railway route
- 3) Konkan railway route   4) Eastern railway route
- ५) महाराष्ट्रात ..... या महामार्गाची लांबी सर्वात कमी आहे.
- १) सोलापूर - चित्रदुर्ग   २) नागपूर - अब्दुल्लागंज
- ३) न्हावाशेवा - पळस्पे   ४) अकोला - संगारेड्डी
- 5) The length of this highway in Maharashtra is the shortest.
- 1) Solapur - Chitradurg   2) Nagpur - Abdullahganj
- 3) Nhavasheva - Palaspe   4) Akola - Sangareddy

६) पुढील विधानांचा विचार करा.

विधान - I : मुंबई - नागपूर व मुंबई - पुणे दुहेरी ब्रॉडगेजचे रेल्वेमार्ग आहेत.

विधान - II : मुंबई - नागूर व मुंबई - पुणे मार्गावर विजेवर चालणाऱ्या आगगाड्या आहेत.

पर्यायी उत्तरे :

१) विधान - I व II बरोबर आहेत

२) विधान - I व II चुकीची आहेत

३) विधान - I बरोबर परंतु II चूक आहेत

४) विधान - I चूक परंतु II बरोबर आहेत

6) Consider the following statements.

Statement - I : Mumbai-Nagpur and Mumbai-Pune is a double broad gauge railway line.

Statement - II : There are electric trains running on the Mumbai-Nagpur and Mumbai-Pune route.

Answer Options :

1) Statement I and II are correct

2) Statement I and II are incorrect

3) I Statement is correct but II is false

4) I Statement is false but II is correct

७) महाराष्ट्रातील विखुरलेल्या वस्त्यांची वैशिष्ट्ये खाली दिली आहेत. योग्य वैशिष्ट्ये ओळखा.

अ) घराघरांमध्ये आंतर विलगता असते.

ब) राहणीमान उच्च दर्जाचे असते.

क) लोकसंख्या मर्यादित असते.

ड) वसाहती प्रदूषण मुक्त असतात.

वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ते ओळखा.

१) फक्त अ आणि ब

२) फक्त क आणि ड

३) फक्त अ, क आणि ड

४) वरील सर्व

7) Characteristics of scattered settlements in Maharashtra are given below. Identify the appropriate features.

A) There is inter-isolation between households.

B) Standard of living is high.

C) Population is finite.

D) Colonies are free from pollution.

Identify which of the above statements are correct.

1) A and B only

2) C and D only

3) A, C and D only

4) All of the above

८) महाराष्ट्राच्या दख्खन पठारावर ग्रामीण भागामध्ये घर बांधणीसाठी या स्थानिक दगडाचा वापर केला जातो.

१) जांभा दगड

२) संगमरवरी दगड

३) ग्रॅनाईट दगड

४) बेसॉल्ट दगड

8) The local rock used to construct houses in rural area on the Deccan Plateau of Maharashtra is

1) Laterite rock

2) Marble rock

3) Granite rock

4) Basalt rock

९) दगडांच्या उघड्या कडांना ४५° च्या कोनात वळवलेल्या आश्लर दगडी बांधकामाला म्हणतात.

१) आश्लर बारीक चिनाई

२) आश्लर खडबडीत उपकरणे असलेली चिनाई

३) आश्लर खदानी मुखी दगडी बांधकाम

४) आश्लर चामफेड गवंडी

9) The ashlar masonry in which the exposed edges of stones are bevelled off at an angle of 45° is called

1) Ashlar fine masonry

2) Ashlar rough tooled masonry

3) Ashlar quarry faced masonry

4) Ashlar chamfered masonry

१०) खालील विधाने विचारात घ्या :

अ) भारतमाला परियोजना हा केंद्र सरकार आणि राज्य सरकाराद्वारे राबविण्यात येणारा महत्वाकांक्षी पायाभूत सुविधा कार्यक्रम आहे.

ब) संत तुकाराम पालखी मार्ग आणि संत ज्ञानेश्वर पालखी मार्ग प्रकल्पांचा भारतमाला परियोजनेत समावेश आहे. वरीलपैकी कोणते/ती विधान/ने योग्य आहे/त ?

पर्यायी उत्तरे :

१) केवळ अ योग्य आहे

२) दोन्ही अ आणि ब योग्य आहेत

३) केवळ ब योग्य आहे

४) वरीलपैकी नाही

10) Consider the following statements :

a) Bharatmala Pariyojana is an ambitious infrastructure programme being implemented by Central Government and State Governments.

b) Sant Tukaram Palkhi Marg and Sant Dnyaneshwar Palkhi Marg Projects are included in Bharatmala Pariyojana.

Which of the statement/s given above is/are correct ?

Answer Options :

1) Only a is correct

2) Both a and b are correct

3) Only b is correct

4) None of the above

११) राज्यातील नागरी भागांच्या दीर्घकालीन गरजांचा विचार करून त्यांचा सुनियोजित विकास साधण्याच्या दृष्टीने ..... अभियान राबविण्यात येते.

१) माध्यमिक शिक्षा अभियान

२) महाराष्ट्र रजत जयंती नगरोत्थान महाअभियान

३) उन्नत भारत अभियान

४) महाराष्ट्र सुवर्ण जयंती नगरोत्थान महाअभियान

11) Considering the long-term needs of the urban areas of the state, ... campaign is implemented in order to achieve their well-planned development.

1) Madhyamik Shiksha Abhiyan

2) Maharashtra Silver Jubilee Upliftment Mahabhiyan

3) Unnat Bharat Abhiyan

4) Maharashtra Suvarna Jubilee Upliftment Mahabhiyan

१२) अटल पुनरुज्जीवन व शहरी परिवर्तन अभियान (AMRUT) विषयी खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर नाही ?

१) AMRUT हे भारत सरकारचे प्रमुख अभियान आहे.

२) गृहनिर्माण व शहरी व्यवहार मंत्रालय यांनी हे अभियान सुरू केले आहे.

३) ते देशभरातील शहरांमधील पाण्याच्या पुरवठ्याची आव्हाने सोडविते.

४) २५ जून २०१५ मध्ये देशभरातील ५०० शहरांमध्ये ते कार्यान्वित करण्यात आले.

12) Which of the following statements about Atal Mission for Rejuvenation and Urban Transformation (AMRUT) is not correct ?

1) AMRUT is flagship mission of Government of India

2) It was launched by Ministry of Housing and Urban Affairs

3) It addresses the challenges of water supply in cities across the country

4) It was launched on 25th June, 2015 in 500 cities in the country

राजकीय भूगोल

- १) खालीलपैकी कोणत्या सामुद्रधुनीमुळे, भारत श्रीलंकेपासून वेगळा झाला आहे ?
१) जिब्राल्टरची सामुद्रधुनी २) मलाक्काची सामुद्रधुनी ३) पाल्कची सामुद्रधुनी ४) सुंदाची सामुद्रधुनी
- 1) By which straits of the following is India separates from Sri Lanka ?
1) Strait of Gibraltar 2) Strait of Malacca 3) Strait of Palk 4) Strait of Sunda
- २) भारताच्या प्राकृतिक नकाशात महाराष्ट्र पठार खालीलपैकी कोणत्या रंगाने दर्शविले आहे ?
१) गडद हिरवा २) हिरवा ३) पिवळा ४) तपकिरी
- 2) In the physical map of India, Maharashtra plateau is shown by which of the following colours ?
1) Dark green 2) Green 3) Yellow 4) Brown
- ३) भूजल प्रवाह नकाशासाठी वापरलेली दुसरी संज्ञा आहे:
१) आयसो-कनटूर नकाशा २) आयसोपॅच नकाशा
३) फ्लायड्रॉलिक नकाशा ४) पोटेंटिओमेट्रिक नकाशा
- 3) The other term used for groundwater flow map is :
1) Iso-contour map 2) Isopach map
3) Flydraulic map 4) Potentiometric map
- ४) महाराष्ट्र राज्याचा भाग भूशास्त्रीयदृष्ट्या अतिशय भक्कम आहे. कारण -
१) हा भूभाग विविध खडकांपासून बनलेला आहे.
२) या भूभागात रूपांतरित खडक मोठ्या प्रमाणात आढळतात.
३) हा भूभाग प्राचीन खडकांपासून बनलेला आहे.
४) या भूभागाचे संतुलन समान आहे.
- 4) Part of the state of Maharashtra is geologically very strong because -
1) This terrain is made up of different rocks
2) Metamorphic rocks are found in abundance in this terrain
3) This terrain is made up of ancient rocks
4) The balance of this terrain is equal
- ५) पश्चिम पॅसिफिक महासागराच्या किनारावर्ती भागात प्रामुख्याने सागरीमार्ग आढळतात कारण
१) पॅसिफिक महासागराच्या पश्चिमेकडील किनारावर्ती भाग अधोगमन क्षेत्राचा आहे.
२) पॅसिफिक महासागराच्या पश्चिम किनारी भागाला समांतर पर्वतरांगा पसरल्या आहेत.
३) पॅसिफिक महासागराच्या पश्चिमेकडील भागात खंडान्त उतार तीव्र आहे.
४) पॅसिफिक महासागराच्या पश्चिमी भागात सागरीगर्ता मोठ्या प्रमाणावर आढळतात.
- 5) Trenches are found mainly along the coast of the western Pacific Ocean because
1) The western margin of the Pacific Ocean is the sub-duction zone
2) Along the western border of the Pacific Ocean parallel mountain ranges are aligned
3) The continental slope of the western part of the Pacific Ocean is steep
4) The western part of the Pacific Ocean is characterised by a large number of trenches

- ६) भारतीय हवामानशास्त्र विभागाने महाराष्ट्र राज्याच्या संदर्भात केलेल्या पुढील विधानांपैकी कोणते/कोणती विधान/विधाने सत्य आहेत ?
- अ) कोकण, मध्य-महाराष्ट्र, मराठवाडा व विदर्भ असे महाराष्ट्राचे चार हवामान उपविभाग आहेत.
ब) एकूण वार्षिक पर्जन्यमानापैकी कोकणात ९५ टक्के व विदर्भात ८८ टक्के पाऊस नैऋत्य-मोसमी ऋतूमध्ये पडतो..
क) एकूण वार्षिक पर्जन्यमानापैकी मध्य-महाराष्ट्रात आणि मराठवाड्यात सुमारे ८३ टक्के पाऊस नैऋत्य-मोसमी ऋतूमध्ये पडतो.
ड) एकूण वार्षिक पर्जन्यमानापैकी मध्य-महाराष्ट्रात आणि मराठवाड्यात सुमारे ७५ टक्के पाऊस नैऋत्य-मोसमी ऋतूमध्ये पडतो.
वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने सत्य आहेत ?
- १) अ फक्त   २) अ आणि ब फक्त   ३) अ, ब आणि क   ४) अ, ब आणि ड
- 6) Which of the following is/are the correct statement(s) of Indian Meteorological Department regarding the State of Maharashtra ?
- a) Maharashtra has four climatic subdivisions namely ; Konkan, Madhya-Maharashtra, Marathwada and Vidarbha
b) Konkan receives 95 percent and Vidarbha 88 percent of annual total rainfall during the south-west monsoon period
c) Madhya-Maharashtra and Marathwada receive around 83 percent of annual total rainfall during the south-west monsoon season.
d) Madhya-Maharashtra and Marathwada receive around 75 percent of annual total rainfall during the south-west monsoon season.
- Which of the statements given above is/are correct ?
- 1) a only   2) a and b only   3) a, b and c   4) a,b and d
- ७) आशिया खंडातील लेक टॅपिंगचा पहिला प्रयोग कोयना जलाशयात कोणत्या वर्षी करण्यात आला ?
- १) मार्च १९७४   २) मार्च १९६७   ३) मार्च १९९९   ४) मार्च १९७५
- 7) In which year the First experiment of lake tapping in Asia was done in Koyna reservoir ?
- 1) March 1974   2) March 1967   3) March 1999   4) March 1975

४) संम्मेलन, परिषदा

- १) ९७ वे अखिल भारतीय मराठी साहित्य संम्मेलन महाराष्ट्रात कोठे आयोजित केले आहे ?
- १) उदगीर-लातूर   २) अंमळनेर-जळगाव   ३) रायगड   ४) रत्नागिरी
- 1) Where in Maharashtra is the 97th All India Marathi Literary Conference organized?
- 1) Udgir-Latur   2) Ammalner-Jalgaon   3) Raigad   4) Ratnagiri

५) प्रदूषण व तापमान वृद्धी

- १) हवामान बदलासंदर्भात IPCC ने अंदाज वर्तवला आहे की २१०० पर्यंत जागतिक सरासरी पृष्ठभागाच्या तापमानात ..... वाढ होईल.
- १) 1.1 ते 4.0°C   २) 1.1 ते 6.4°C   ३) 2.1 ते 5.0°C   ४) 21 ते 7.4°C
- 1) The IPCC for climate change has estimated that by 2100 the global average surface warming will increased by
- 1) 1.1 to 4.0°C   2) 1.1 to 6.4°C   3) 2.1 to 5.0°C   4) 21 to 7.4°C

- २) वायू प्रदूषणाच्या बाबतीत, सिमेंट धूळ आणि फ्लाय अॅशचे कण आकारमानाच्या श्रेणीत येतात.
१) ०.००१ ते ०.०१ मिमी २) ०.०१ ते १०० मिमी ३) १०० ते १००० मिमी ४) १००० ते २००० मिमी
- 2) In case of air pollution, particle size of cement dust and fly ash falls in the range of
1) 0.001 to 0.01 μm 2) 0.01 to 100 μm 3) 100 to 1000 μm 4) 1000 to 2000 μm
- ३) मानवासाठी किरणोत्सर्गाचा प्राणघातक डोस आहे
१) $१०^२-१०^३$ रॅडस २) $१०^३-१०^४$ रॅडस ३) $१०^७-१०^९$ रॅडस ४) $१०^५-१०^७$ रॅडस
- 3) The lethal dose of irradiation for human being is
1) 10^2-10^3 rads 2) 10^3-10^5 rads 3) 10^7-10^9 rads 4) 10^5-10^7 rads
- ४) एकूण बीओडीपैकी किती टक्के सांडपाण्याचा पहिला टप्पा बीओडी आहे?
१) ९०% २) १००% ३) ९९% ४) ९८.५%
- 4) How much percentage of the total BOD is the first stage BOD for sewage ?
1) 90% 2) 100% 3) 99% 4) 98.5%
- ५) ऑर्गेनोक्लोरीन कीटकनाशकांची उदाहरणे आहेत/आहेत:
१) फक्त DDT २) फक्त लिंडेन
३) फक्त एंडोसल्फान ४) डीडीटी, लिंडेन आणि एंडोसल्फान
- 5) The example(s) of organochlorine pesticides is/are:
1) only DDT 2) only lindane
3) only endosulfan 4) DDT, lindane and endosulfan
- ६) NFPA नुसार, BLEVE चे पूर्ण रूप काय आहे?
१) बॉयलर कमी विस्तार करणारे बाष्प स्फोट २) बॉयलर कमी विस्फोटक महत्त्वपूर्ण उपकरणे
३) उकळत्या पातळीच्या समतुल्य जोरदार स्फोट ४) उकळत्या द्रवाचा विस्तार करणारे वाष्प स्फोट
- 6) As per NFPA, what is the full form BLEVE?
1) Boiler Low Expanding Vapor Explosion
2) Boiler Less Exploding Vital Equipment
3) Boiling Level Equivalent Vigorous Explosion
4) Boiling Liquid Expanding Vapor Explosion
- ७) जमिनीत विषारी रसायने सोडश्रयामुळे पुढील पिकांची उगवण होत नाही.
a) ज्वारी b) सूर्यफूल c) ऊस d) तीळ
वरीलपैकी कोणते/योग्य आहेत ?
१) फक्त a २) a आणि b फक्त ३) a, b आणि c फक्त ४) सर्व a, b, c आणि d
- 7) leave toxic chemicals in the soil which donot allow germination of subsequent crops.
a) Sorghum b) Sunflower c) Sugar cane d) Sesamum
Which of the above is/are correct ?
1) a only 2) a and b only 3) a,b and c only 4) All a,b,c and d
- ८) व्हेल, डॉल्फिन इत्यादी प्रजाती. _____ तंत्र वापरून मारले जातात.
१) फक्त इलेक्ट्रोक्युशन २) फक्त ट्रॅपिंग ३) फक्त हारपूनिंग ४) ट्रॅपिंग आणि इलेक्ट्रोक्युशन दोन्ही
- 8) Species such as whale, dolphin, etc. are killed using _____ technique(s).
1) only electrocution 2) only trapping
3) only harpooning 4) both trapping and electrocution

- ९) तणनाशकाची कृती स्वीकारलेली पद्धत आहे
१) MN प्रकाशसंश्लेषण आणि श्वसन रोखते
२) जैवसंश्लेषण आणि पेशी विभाजन प्रक्रियेस इनहिबिट करते
३) असामान्य ऊतकांचा विकास होईल आणि उगवण प्रक्रियेस प्रतिबंध होईल
४) वरील सर्व
- 9) Accepted mode of action of herbicide is
1) MN inhibits the photosynthesis and respiration
2) It inhibits the biosynthesis and cell division process
3) There will be abnormal tissue development and inhibition of the germination process
4) All of the above
- १०) मूळ सामग्रीपासून मातीचे कण वेगळे करणे, योग्य एजंटद्वारे त्यांची वाहतूक करणे आणि गुरुत्वाकर्षण शक्तीमुळे एखाद्या ठिकाणी जमा होणे याला असे म्हणतात:
१) प्रवेगक धूप   २) मातीची धूप   ३) पाण्याची धूप   ४) वाऱ्याची धूप
- 10) The detachment of soil particles from parent material, their transportation by suitable agent and deposition due to gravitational forces at some place is known as :
1) Accelerated erosion 2) Soil erosion   3) Water erosion   4) Wind erosion
- ११) खालीलपैकी कोणती कीड कोल पिकांवर हल्ला करते ?
१) मेलीबग   २) ऍफिड   ३) पांढरी माशी   ४) बुरशी
- 11) Which of the following pests attacks cole crops ?
1) Mealybug   2) Aphid   3) Whitefly   4) Fungus gnat
- १२) खालीलपैकी एकूण स्टेम परजीवी कोणता आहे ?
१) कुस्कुटा   २) स्ट्रिगा   ३) ओरोब्रांच   ४) लॉरॅन्थस
- 12) Which of the following is total stem parasite ?
1) Cuscuta   2) Striga   3) Orobranche   4) Loranthus
- १३) तणनाशक..... प्रकारे कार्य करते.
१) MN प्रकाशसंश्लेषण आणि श्वसन रोखते
२) जैवसंश्लेषण आणि पेशी विभाजन प्रक्रियेस इनहिबिट करते
३) असामान्य ऊतकांचा विकास होईल आणि उगवण प्रक्रियेस प्रतिबंध होईल
४) वरील सर्व
- 13) Accepted mode of action of herbicide is
1) MN inhibits the photosynthesis and respiration
2) It inhibits the biosynthesis and cell division process
3) There will be abnormal tissue development and inhibition of the germination process
4) All of the above

६) पर्यावरण संवर्धन

- १) महाराष्ट्र फॅक्टरीज नियम १९६३ नुसार, प्रत्येक कारखान्यात, जास्तीत जास्त परवानगीयोग्य ध्वनी एक्सपोजर पातळी, सतत किंवा अनेक अल्पकालीन एक्सपोजर, दररोज आठ तासांसाठी _____ आहे.
१) 40 dBA   २) 90 dBA   ३) 120 dBA   ४) 140 dBA

- 1) As per Maharashtra Factories Rules 1963, in every factory, the maximum permissible noise exposure levels, continuous or a number of short-term exposures, for eight hours per day is ____.
- 1) 40 dBA   2) 90 dBA   3) 120 dBA   4) 140 dBA
- 2) गंगा कृती योजना कधी सुरु झाली?
- १) २००१   २) १९८६   ३) १९८२   ४) २००५
- 2) When the Ganga Action Plan was started?
- 1) 2001   2) 1986   3) 1982   4) 2005
- ३) राष्ट्रीय व्याघ्र संवर्धन प्राधिकरणाची स्थापना वन्यजीव (संरक्षण) अधिनियम, १९७२ अंतर्गत _____ मधील दुरुस्तीनुसार करण्यात आली.
- १) २००२   २) १९९१   ३) २००६   ४) २०१७
- 3) The National Tiger Conservation Authority was introduced under the Wild Life (Protection) Act, 1972, as per the amendment in the year _____.
- 1) 2002   2) 1991   3) 2006   4) 2017
- ४) महाराष्ट्रातील समुद्र किनारा पर्यटनास चालना मिळावी म्हणून 'बीच शॅक धोरण' राबविण्याचा निर्णय शासनाने कधी घेतला ?
- १) दिनांक २ नोव्हेंबर, २०२०   २) दिनांक २८ नोव्हेंबर, २०२०
३) दिनांक १५ मार्च, २०२१   ४) दिनांक १७ ऑगस्ट, २०२०
- 4) When did the government decide to implement "Beach Shack Policy" to promote beach tourism in Maharashtra?
- 1) Dated November 2, 2020   2) Dated November 28, 2020
3) Dated 15th March, 2021   4) Dated 17th August, 2020
- ५) 'मिष्टी' योजनेंतर्गत खारफुटीची लागवड करण्यासाठी महाराष्ट्रातील रायगडमधील किती ठिकाणे निवडण्यात आली आहेत ?
- १) १   २) २   ३) ३   ४) ४
- 5) How many locations from Raigad in Maharashtra have been selected to plant Mangroves under 'Mishti' scheme?
- 1) 1   2) 2   3) 3   4) 4
- ६) भारतीय मानक ब्युरो (BIS) द्वारे अयोग्यतेसाठी एकूण TDS साठी पिण्याच्या पाण्याची मानके कोणती निर्दिष्ट केली आहेत ?
- १) टीडीएस ४०००-५००० मिग्रॅ/लिटर   २) टीडीएस ३०००-४००० मिग्रॅ/लिटर
३) टीडीएस २०००-३००० मिग्रॅ/लिटर   ४) TDS २००० मिग्रॅ/लिटर
- 6) What are the drinking water standards specified for total TDS by the Bureau of Indian Standards (BIS) for unsuitability ?
- 1) TDS 4000-5000 Mg/litre   2) TDS 3000-4000 Mg/litre
3) TDS 2000-3000 Mg/litre   4) TDS upto 2000 Mg/litre
- ७) भारतातील पाणीपुरवठ्याच्या मूलभूत गरजांसाठी वापरल्या जाणाऱ्या भारतीय मानक संहितेचे नाव सांगा.
- १) IS : १२१८३   २) IS : १३४३   ३) IS : ४५६   ४) IS : ११७२
- 7) Name the Indian Standard Code used for basic requirements of water supply in India.
- 1) IS : 12183   2) IS : 1343   3) IS : 456   4) IS : 1172

- ८) मायक्रो-वॉटर-शेड हे मोजमापाचे एक एकक आहे ज्यामध्ये ..... क्षेत्रफळ असलेल्या सर्व जमिनीचा समावेश होतो आणि रिज रेषेने वेढलेल्या सामान्य बिंदू किंवा आउटलेटपर्यंत एकूण धावपळ होण्यास हातभार लावतो.
१) १-१०० हेक्टर   २) १००-१००० हेक्टर   ३) १०००-१०,००० हेक्टर   ४) ५०,००० हेक्टर
- 8) The micro-water-shed is a unit of measurement that encompasses all land that has an area of ..... and contributes to total run-off to a common point or outlet surrounded by a ridge line.
1) 1-100 Hect   2) 100-1000 Hect   3) 1000-10,000 Hect   4) 50,000 Hect
- ९) भारतात भूजलाचे किती प्रांत आहेत? महाराष्ट्र राज्य कोणत्या प्रांतात येते?
१) ८ प्रांत, डेक्कन ट्रॅप प्रांत   २) ६ प्रांत, प्रीकॅम्ब्रियन स्फटिकासारखे प्रांत
३) ५ प्रांत, गोंडवाना गाळाचा प्रांत   ४) ७ प्रांत, कॅम्ब्रियन गाळाचे प्रांत
- 9) How many groundwater provinces are demarcated in India ? Maharashtra state comes under which province ?
1) 8 provinces, Deccan trap province
2) 6 provinces, Precambrian crystalline provinces
3) 5 provinces, Gondwana sedimentary provinces
4) 7 provinces, Cambrian sedimentary provinces
- १०) खालीलपैकी योग्य विधान शोधा:
१) महाराष्ट्रात सुमारे २२,२५० सूक्ष्म पाणलोट आहेत. अंदाजानुसार सुमारे ५०% भौगोलिक क्षेत्राला पाणलोट प्रक्रिया आवश्यक आहे.
२) महाराष्ट्रात सुमारे ८५,४५० सूक्ष्म पाणलोट आहेत. अंदाजानुसार सुमारे ७०% भौगोलिक क्षेत्राला पाणलोट प्रक्रिया आवश्यक आहे.
३) महाराष्ट्रात सुमारे ६५,४५० सूक्ष्म पाणलोट आहेत. अंदाजानुसार सुमारे ७५% भौगोलिक क्षेत्राला पाणलोट प्रक्रिया आवश्यक आहे.
४) महाराष्ट्रात सुमारे ४४,९८५ सूक्ष्म पाणलोट आहेत. अंदाजानुसार सुमारे ६७% भौगोलिक क्षेत्राला पाणलोट प्रक्रिया आवश्यक आहे.
- 10) Trace out the correct statement from the following :
1) There are in all around 22,250 micro watersheds in Maharashtra. According to estimate around 50% of the geographical areas requires watershed treatment.
2) There are in all around 85,450 micro watersheds in Maharashtra. According to estimates around 70% of the geographical area requires watershed treatment.
3) There are in all around 65,450 micro watersheds in Maharashtra. According to estimates around 75% of the geographical area requires watershed treatment.
4) There are in all around 44,185 micro watersheds in Maharashtra. According to estimate around 67% of the geographical area requires watershed treatment.
- ११) मुळा आणि सलगम यावरील पांढरा गंज फवारणीद्वारे नियंत्रित केला जातो.
१) ०.०२% कॉपर सल्फेट   २) ०.२०% डायथेन झेड-७८
३) झिनेबचे ०.२०%   ४) २% मॅन्कोझेब
- 11) White rust on radish and turnip are controlled by spraying .....
1) 0.02% Copper Sulphate   2) 0.20% Dithane Z-78
3) 0.20% of Zineb   4) 2% Mancozeb

१९) २०१६-१७ च्या आकडेवारीनुसार महाराष्ट्रातील आदिवासी जिल्ह्यातील अतिघनदाट वनाच्छादनाचे प्रमाणानुसार जिल्ह्यांचा उतरता क्रम ओळखा.

- १) गडचिरोली, गोंदिया, नांदेड, चंद्रपूर
२) चंद्रपूर, नांदेड, गोंदिया, गडचिरोली
३) गोंदिया, नांदेड, चंद्रपूर, गडचिरोली
४) गडचिरोली, चंद्रपूर, गोंदिया, नांदेड

19) According to 2016-17 data, arrange the Tribal districts of Maharashtra in descending order in terms of area under very dense forest cover.

- 1) Gadchiroli, Gondia, Nanded, Chandrapur
2) Chandrapur, Nanded, Gondia, Gadchiroli
3) Gondia, Nanded, Chandrapur, Gadchiroli
4) Gadchiroli, Chandrapur, Gondia, Nanded

२०) भौगोलिक क्षेत्रफळाच्यादृष्टीने भारतातील जीवावरण आरक्षित स्थळे चढत्या क्रमाने लावा.

- १) निलगिरी, नंदादेवी, सुंदरबन, मानारचे आखात
२) नंदादेवी, निलगिरी, सुंदरबन, मानारचे आखात
३) मानारचे आखात, नंदादेवी, निलगिरी, सुंदरबन
४) सुंदरबन, निलगिरी, नंदादेवी, मानारचे आखात

20) Arrange the biosphere reserve sites in India in ascending order according to geographical area.

- 1) Nilgiri, Nanda Devi, Sunderban, Gulf of Mannar
2) Nanda Devi, Nilgiri, Sunderban, Gulf of Mannar
3) Gulf of Mannar, Nanda Devi, Nilgiri, Sunderban
4) Sunderban, Nilgiri, Nanda Devi, Gulf of Mannar

२१) दक्षिणी उष्णकटिबंधीय आर्द्र सदाहरित जंगले ..... मध्ये आढळतात.

- a) महाराष्ट्र
b) कर्नाटक
c) केरळ
d) अंदमान

पर्यायी उत्तरे :

- १) (a), (b) आणि (c)
२) (a), (b), (c) आणि (d)
३) फक्त (c)
४) फक्त (d)

21) Southern Tropical Wet Evergreen forests are found in .....

- a) Maharashtra
b) Karnataka
c) Kerala
d) Andamans

Answer options :

- 1) (a), (b) and (c)
2) (a), (b), (c) and (d)
3) Only (c)
4) Only (d)

२२) योग्य जोड्या जुळवा.

जिल्हा

- अ) ठाणे
ब) सांगली
क) गडचिरोली
ड) अकोला

अभयारण्ये

- i) सागेश्वर
ii) तुंगेश्वर
iii) नरनाळा
iv) चपराळा

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ - i, ब - ii, क - iii, ड - iv
२) अ - iii, ब - ii, क - i, ड - iv
३) अ - ii, ब - i, क - iv, ड - iii
४) अ - i, ब - iv, क - ii, ड - iii

22) Match the correct pairs.

Districts

- A) Thane
B) Sangli
C) Gadchiroli
D) Akola

Sanctuaries

- i) Sagarshwar
ii) Tungashwar
iii) Narnala
iv) Chaparala

Answer options :

- 1) A—i, B—ii, C—iii, D—iv
3) A—ii, B—i, C—iv, D—iii

- 2) A—iii, B—ii, C—i, D—iv
4) A—i, B—iv, C—ii, D—ii

२३) राष्ट्रीय उद्याने त्यांच्या राज्याशी जुळवा :

a) बांधवगड राष्ट्रीय उद्यान	i) उत्तर प्रदेश
b) दचीगम राष्ट्रीय उद्यान	ii) पश्चिम बंगाल
c) दुधवा राष्ट्रीय उद्यान	iii) मध्य प्रदेश
d) सुंदरबन राष्ट्रीय उद्यान	iv) जम्मू आणि काश्मीर
- उत्तर पर्याय:

(a) (b) (c) (d)

- १) (ii) (i) (iv) (iii)
२) (iii) (iv) (i) (ii)
३) (i) (ii) (iv) (iii)
४) (iv) (iii) (i) (ii)

23) Match the National Parks with their State :

a) Bandhavgarh National Park	i) Uttar Pradesh
b) Dachigam National Park	ii) West Bengal
c) Dudhwa National Park	iii) Madhya Pradesh
d) Sundarban National Park	iv) Jammu and Kashmir

Answer options :

- (a) (b) (c) (d)
1) (ii) (i) (iv) (iii)
2) (iii) (iv) (i) (ii)
3) (i) (ii) (iv) (iii)
4) (iv) (iii) (i) (ii)

२४) भारतातील प्रमुख लाकूड-उत्पादक वनस्पतींमध्ये हे समाविष्ट आहे:

- १) अक्रोड   २) देवदार   ३) पांढरा विलो   ४) वरील सर्व

24) The principal timber-yielding plants of India include :

- 1) Walnut   2) Deodar   3) White willow   4) All of the above

२५) ..... वृक्ष, ज्याला सामान्यतः भारतीय आबनूस असेही म्हणतात, ज्याची पाने भारतातील पारंपारिक सिगारेट बीडी (बिडी) तयार करण्यासाठी वापरली जातात.

- १) अर्जुन   २) तेंदू   ३) बाबुल   ४) खैर

25) ..... tree, commonly also called Indian ebony, the leaves of which are used in the manufacture of beedis (bidis), the traditional cigarette of India.

- 1) Arjuna   2) Tendu   3) Babul   4) Khair

२६) "पर्यावरण म्हणजे सजीवांच्या किंवा जीवसमूहांच्या जीवन, वाढ, विकास व मृत्यूवर परिणाम करणारी सर्व परिस्थिती, तिची कारके व त्यांचा प्रभाव होय". पर्यावरणाची ही व्याख्या कोणी केली ?

- १) विश्वकोश   २) ब्रिटानिका विश्वकोश
३) ए. सी. टान्सले   ४) जॅकी स्मिथ

- 26) "Environment means the sum total of all conditions agencies and influences which affect the development, growth, life and death of an organism, species or race", Who created this definition of environment ?
- 1) Universal Encyclopedia   2) Britanica Encyclopedia
3) A. C. Tansley   4) Jackie Smith
- २७) UNFCCC चे पूर्ण रूप काय आहे ?
- १) हवामान बदलावर संयुक्त राष्ट्रांचे फ्रेमवर्क आचार
२) संयुक्त राष्ट्रांचे हवामान बदलावर केंद्रित केंद्र
३) हवामान बदलावरील संयुक्त राष्ट्रांचे फ्रेमवर्क कन्व्हेन्शन
४) संयुक्त राष्ट्र बंधुत्व परिसंघ ऑन क्लायमेट चेंज
- 27) What is the full form of UNFCCC ?
- 1) United Nations Framework Conduct on Climate Change
2) United Nations Focused Centre on Climate Change
3) United Nations Framework Convention on Climate Change
4) United Nations Fraternity Confederation on Climate Change
- २८) खुल्या समुद्राच्या पाण्यात हॅचरी पाळलेले तरुण मासे सोडणे म्हणून ओळखले जाते
- a) समुद्र अर्चीन   b) सी साँ   c) सी रेंचिंग   d) स्पॉनिंग
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) फक्त a   २) a आणि b फक्त   ३) फक्त c   ४) d फक्त
- 28) Release of hatchery reared young fish in open sea water is known as
- a) Sea Urchin   b) Sea Saw   c) Sea Ranching   d) Spawning
- Answer options :**
- 1) a only   2) a and b only   3) c only   4) d only
- २९) लॅमेलिडेन्स शेलच्या कोणत्या थराला मोत्याची आई म्हणतात ?
- १) नॅक्रियस   २) प्रिझमॅटिक   ३) पेरिओस्ट्रॅकम   ४) कॉन्चिओलिन
- 29) Which layer of Lamellidens shell is called as "Mother of Pearl" ?
- 1) Nacreous   2) Prismatic   3) Periostracum   4) Conchiolin
- ३०) स्किफिंग हा छाटणीचा सर्वात हलका प्रकार आहे
- १) चहा   २) कॉफी   ३) वेलची   ४) दालचिनी
- 30) Skiffing is the lightest form of pruning in
- 1) Tea   2) Coffee   3) Cardamom   4) Cinnamon
- ३१) मानवी क्रियाकलापांच्या प्रभावाखाली स्थलीय परिसंस्थेच्या दरिद्री प्रक्रियेला ..... म्हणतात.
- १) सोडीकरण   २) वाळवंटीकरण   ३) आम्लीकरण   ४) जमिनीचा न्हास
- 31) The process of impoverishment of terrestrial ecosystems under impact of human activities is called .....
- 1) Sodication   2) Desertification   3) Acidification   4) Land degradation

- ३२) खालीलपैकी कोणती विधाने बेंगलोर कंपोस्टिंग पद्धतीसाठी लागू आहेत ?
- बायोडिग्रेडेबल घनकचरा आणि रात्रीची माती वैकल्पिक थरांमध्ये, मातीच्या खंदकात ठेवली जाते.
  - हे प्रामुख्याने अँनारोबिक स्वरूपाचे आहे.
  - भराव ३ महिन्यांसाठी नियमितपणे चालू केला जातो.
  - भराव पृथ्वीच्या १५ सेमी थराने झाकलेला आहे.

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a), (b) आणि (c) २) फक्त (a), (b) आणि (d) ३) फक्त (a) आणि (c) ४) फक्त (b) आणि (c)
- 32) Which of the following statements are applicable to Bangalore method of composting ?
- Biodegradable solid waste and night soil is placed in alternate layers, in earthen trenches.
  - It is primarily anaerobic in nature.
  - The fill is turned regularly for 3 months.
  - The fill is covered with 15 cm layer of earth.

Answer options:

- 1) Only (a), (b) and (c) 2) Only (a), (b) and (d)
3) Only (a) and (c) 4) Only (b) and (c)
- ३३) सीवेज ट्रीटमेंट प्लांटच्या डिझाइनसाठी खालीलपैकी कोणते मुद्दे वैध आहेत ?
- प्रत्येक उपचार प्रक्रियेसाठी एकापेक्षा जास्त युनिट प्रदान करणे चांगले.
  - सर्व युनिट्ससाठी शक्यतो बायपास टाळावेत.
  - हायड्रोलिक डिझाइनने आवश्यक तेथे स्व-स्वच्छतेचा वेग सुनिश्चित केला पाहिजे.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) फक्त (a) आणि (b) २) फक्त (b) आणि (c) ३) फक्त (a) आणि (c) ४) वरील सर्व
- 33) Which of the following points are valid for design of sewage treatment plants ?
- It is better to provide more than one unit for each treatment process.
  - Preferably by-passes should be avoided for all units.
  - Hydraulic design should ensure self-cleaning velocity wherever required.

Answer options :

- 1) Only (a) and (b) 2) Only (b) and (c) 3) Only (a) and (c) 4) All of the above
- ३४) पाण्याच्या प्रक्रियेच्या बाबतीत खालीलपैकी कोणते यांत्रिक फ्लोक्युलेटर्सचे नुकसान आहे ?
- कोपण्यातील मृत जागा २) टाकीची कमी क्षमता आवश्यक आहे
  - उत्तम फ्लॉक निर्मिती ४) ऑपरेशनमध्ये अधिक लवचिक
- 34) Which of the following is a disadvantage of mechanical flocculators in case of water treatment ?
- Dead spaces in the corners 2) Less capacity of tank is required
  - Better floc formation 4) More flexible in operation
- ३५) कोणती झाडे क्लोराइडच्या कमतरतेसाठी संवेदनशील मानली जातात ?
- नारळ आणि तेल पाम २) मका आणि शेंगदाणे
  - शेंगा आणि कापूस ४) तांदूळ आणि ज्वारी
- 35) Which plants are considered sensitive to chloride deficiency ?
- Coconut and oil palm 2) Maize and groundnut
  - Legumes and cotton 4) Rice and sorghum

३६) खालील जुळवा :

- a) Rhizobium
- b) अँझोटोबॅक्टर
- c) फ्रँकिया
- d) अँझोस्परिलम

- I) झाडे आणि झुडुपे यांचे सहजीवन आणि वातावरणातील N निराकरण करते.
- II) केमो-हेटरोट्रॉफिक जिवाणू ज्वारी, मोती बाजरी, तांदूळ यांच्या मुळांमध्ये राहतात.
- III) सहजीवन संबंधाद्वारे शेंगांच्या मुळांच्या गाठीमध्ये राहतात
- IV) एरोबिक केमो-हेटरोट्रॉफिक आणि मुक्त जिवंत जिवाणू

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
3)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
4)	(iii)	(iv)	(ii)	(i)

36) Match the following :

a) Rhizobium	I) Symbiotic association with trees and shrubs and fixes atmospheric N.
b) Azotobacter	II) Chemo-heterotrophic bacteria associated to live within roots of sorghum, pearl millet, rice
c) Frankia	III) Live in the root nodules of legumes through symbiotic relationship
d) Azospirillum	IV) Aerobic chemo-heterotrophic and free living bacteria

Answer options:

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
3)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
4)	(iii)	(iv)	(ii)	(i)

३७) आदर्श हिरवळीच्या खताच्या पिकामध्ये खालीलपैकी कोणती वांछनीय वैशिष्ट्ये असली पाहिजेत ?

- a) हे शेंगांचे पीक असावे ज्याची चांगली नोड्युलर सवय आहे
- b) स्वतःच्या वाढीसाठी पाण्याची गरज कमी असावी
- c) त्याची खोल रूट प्रणाली असावी आणि त्यात मोठ्या प्रमाणात नॉन-तंतुमय ऊतक असावेत
- d) त्यात उथळ मूळ प्रणाली आणि विशिष्ट तंतुमय ऊतक असावेत

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त a, b आणि c   २) a आणि b फक्त   ३) b, c आणि d फक्त   ४) a, c आणि d फक्त

37) Which of the following desirable characteristics of an ideal green manure crop should possess ?

- a) It should be legume crop with good nodular habit
- b) It should have little water requirement for its own growth
- c) It should have a deep root system and contain large quantities of non-fibrous tissues
- d) It should have a shallow root system and certain fibrous tissues

Answer options :

- 1) a, b and c only   2) a and b only   3) b, c and d only   4) a, c and d only

३८) खालीलपैकी कोणते फॉस्फरसचे वाढते शोषण सुलभ करते ?

- १) अँझोटोबॅक्टर   २) बाथ्यू हिरवे शैवाल   ३) मायकोरायझा   ४) अँक्टिनोमायसीट्स

38) Which one of the following facilitates an increased uptake of phosphorus ?

- 1) Azotobacter   2) Blue green algae   3) Mycorrhizae   4) Actinomycetes

- ३९) रायझोबियमने निश्चित केलेला नायट्रोजन यजमान वनस्पतीच्या झायलेम वाहिन्यांमधून या स्वरूपात स्थानांतरीत केला जातो.
अ) शतावरी   ब) ग्लुटामाइन   क) ग्लूटानिन   ड) थायमिन
वरीलपैकी कोणता फॉर्म योग्य आहे/आहेत ?
१) फक्त अ   २) अ आणि ब फक्त   ३) अ, ब आणि क फक्त   ४) क आणि ड फक्त
- 39) Nitrogen fixed by the Rhizobium is translocated through xylem vessels of the host plant in the form of
a) Asparagine   b) Glutamine   c) Glutinin   d) Thiamine
Which of the above form is/are correct ?
1) a only   2) a and b only   3) a, b and c only   4) c and d only
- ४०) खालीलपैकी कोणते सापळा कापसातील हेलिकव्हरपामुळे होणारे नुकसान कमी करण्यास मदत करते ?
१) मका   २) ज्वारी   ३) सूर्यफूल   ४) झेंडू
- 40) Which of the following trap crop helps in reducing damage by Helicoverpa in cotton ?
1) Maize   2) Sorghum   3) Sunflower   4) Marigold
- ४१) काही फुलपाखरे आणि पतंगांचे नियंत्रण कीटक अळ्या सूक्ष्मजीवाच्या मदतीने उत्तम प्रकारे केले जाते जसे की .....
१) *Ectocarpus secundes*   २) *Marchantia simlana*
३) *Bacillus thuringiensis*   ४) *Cladonia rangiferina*
- 41) The insect larvae. of certain butterflies and moths are best controlled with the help of a microbe such as .....
1) *Ectocarpus secundes*   2) *Marchantia simlana*
3) *Bacillus thuringiensis*   4) *Cladonia rangiferina*
- ४२) कोणत्या राज्याने पृथ्वीदिन २०२३ च्या अनुषंगाने तीन नवीन 'वन्यजीव संरक्षण रिझर्व्ह' घोषित केले आहेत ?
१) आसाम   २) छत्तीसगढ   ३) राजस्थान   ४) मध्यप्रदेश
- 42) Which state has declared three new Wildlife Conservation Reserves to coincide with Earth Day 2023?
1) Assam   2) Chhattisgarh   3) Rajasthan   4) Madhya Pradesh
- ४३) NABL म्हणजे :
१) प्रयोगशाळांसाठी राष्ट्रीय मान्यता मंडळ
२) चाचणी प्रयोगशाळांसाठी राष्ट्रीय मान्यता मंडळ
३) कॅलिब्रेशन प्रयोगशाळांसाठी राष्ट्रीय मान्यता मंडळ
४) चाचणी आणि कॅलिब्रेशन प्रयोगशाळांसाठी राष्ट्रीय मान्यता मंडळ
- 43) NABL stands for :
1) National Accreditation Board for Laboratories
2) National Accreditation Board for Testing Laboratories
3) National Accreditation Board for Calibration Laboratories
4) National Accreditation Board for Testing and Calibration Laboratories

७) आपत्तीव्यवस्थापन

- १) युक्रेनचे खालीलपैकी कोणते धरण २०२३ मध्ये उद्ध्वस्त झाले आहे ?
१) कनिव २) क्रेमेनचुक ३) नोवा कखोव्का ४) कमियांस्के
- 1) Which of the following dam of Ukrain is destroyed in 2023 ?
1) Kaniv 2) Kremen chuk 3) Nova Kakhovka 4) Kamians
- २) पूर्व प्रशांत महासागराचे पाणी असामान्यपणे थंड असताना ..... सागरी प्रवाह उद्भवतो.
१) चक्रीवादळ २) अँटिसायक्लोन ३) ला निना ४) EINino
- 2) ..... occurs when the waters of the eastern Pacific are abnormally cold.
1) Cyclone 2) Anticyclone 3) La Nina 4) EINino
- ३) जून २०२३ मध्ये भारताच्या पश्चिम भागातील समुद्र किनाऱ्यावरील प्रदेशाला कोणत्या वादळाचा तडाखा बसला होता ?
१) अमफान २) फयान ३) तौक्ते ४) बिपरजॉय
- 3) Which cyclone hit the coastal region of the western part of the India in June 2023 ?
1) Amphan 2) Phyan 3) Taukte 4) Biparjyo
- ४) नागरीकरण म्हणजे .....
अ) शहरांमध्ये लोकसंख्येचे केंद्रीकरण ब) शहरांमध्ये लोकसंख्येचे विकेंद्रीकरण
क) खेड्यात लोकसंख्येचे केंद्रीकरण ड) लोकसंख्येच्या घनतेत वाढ
- पर्यायी उत्तरे :
१) फक्त अ २) फक्त अ आणि ब ३) फक्त अ आणि ड ४) वरीलपैकी सर्व
- 4) Urbanization means .....
a) Centralization of population in the cities b) Decentralization of population in the cities
c) Centralization of population in villages d) Increase in density of population
- Answer Options :**
1) Only a 2) Only a and b 3) Only a and d 4) All of the above

उत्तरे

(९) भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना - प्रकाशज्ञोतातील स्थळे, राजकीय भूगोल, पर्यावरण परिषदा, संवर्धन, कायदे, आपत्तीव्यवस्थापन

१) भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना

१-३ २-४ ३-३ ४-२ ५-१ ६-२ ७-४ ८-१

(२) प्रकाशज्ञोतातील स्थळे

१-३ २-१ ३-२ ४-३ ५-१ ६-१ ७-४ ८-४ ९-१ १०-३
११-४ १२-२ १३-२ १४-३ १५-३ १६-३ १७-३ १८-१ १९-३

३) पयाभूत सुविधा, राजकीय भूगोल

१-२ २-३ ३-४ ४-३ ५-३ ६-४ ७-३ ८-४ ९-४ १०-३
११-४ १२-३

राजकीय भूगोल

१-३ २-३ ३-४ ४-३ ५-१ ६-३ ७-३

४) संम्मेलन, परिषदा

१-२

५) प्रदूषण व तापमान वृद्धी

१-२ २-२ ३-१ ४-१ ५-४ ६-४ ७-२ ८-३ ९-४ १०-२
११-२ १२-१ १३-४

६) पर्यावरण संवर्धन

१-२	२-२	३-३	४-४	५-४	६-४	७-४	८-२	९-१	१०-४
११-४	१२-४	१३-२	१५-३	१५-४	१६-४	१७-२	१८-३	१९-४	२०-१
२१-२	२२-३	२३-२	२४-४	२५-२	२६-१	२७-३	२८-३	२९-१	३०-१
३१-२	३२-२	३३-३	३४-१	३५-१	३६-३	३७-१	३८-३	३९-२	४०-४
४१-३	४२-३	४३-४							

७) आपत्तीव्यवस्थापन

१-३	२-३	३-४	४-१
-----	-----	-----	-----